

การติดตามการแก้ปัญหาแรงงานประมงผิดกฎหมายให้หมดสิ้นไป

อุตสาหกรรมประมงทะเลถือได้ว่าเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำทะเลรายใหญ่ของโลก ก่อให้เกิดความต้องการแรงงานประมงเพื่อรองรับในอัตราที่สูง แต่จากสภาพการทำงานที่หนักและต้องออกทะเลเป็นระยะเวลา 1-5 ปีโดยไม่กลับเข้าฝั่ง ทำให้แรงงานส่วนใหญ่ปฏิเสธงานประมง จึงประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานประเภทลูกเรือประมงในอัตราที่สูง โดยที่แรงงานลูกเรือประมงข้ามชาติ⁵ เข้ามาทำงานสูงกว่าแรงงานไทยหลายเท่าตัว ด้วยลักษณะงานที่เสี่ยงอันตรายและต้องอยู่กลางทะเลเป็นระยะเวลานาน จึงทำให้เกิดปัญหาทั้งการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรม การละเมิดสิทธิแรงงาน การบังคับใช้แรงงานเด็กทั้งเด็กไทยและเด็กต่างด้าว

ทั้งเด็กชายอายุต่ำกว่า 16 ปีที่ถูกล่อลวงและนำมาทำงานบนเรือประมง หรือเด็กที่ติดตามครอบครัวหรือญาติที่มาทำงานบนเรือประมงทุกคนต้องถูกใช้ให้ทำงานหนักเท่ากันไม่ว่าเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ จึงกล่าวได้ว่าการใช้แรงงานเด็กบนเรือประมงถือเป็นการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดประเภทหนึ่ง โดยรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ประจำปี 2557 (Trafficking in Persons Report 2014) ระบุว่าประเทศไทยถูกลดอันดับมาอยู่ในบัญชีกลุ่มที่ 3 (Tier 3 กลุ่มประเทศที่มีสถานการณ์การค้ามนุษย์ระดับเลวร้ายที่สุด) และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยุโรปด้านประมงและทะเลสหภาพยุโรป (EU)⁶ ได้ให้ “ใบเหลือง” เพื่อแจ้งเตือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการเรื่องการขาดมาตรการที่เพียงพอในการต่อสู้กับ

⁵ สถานการณ์แรงงานประมงทะเลและแปรรูปสัตว์น้ำ ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2561 พบว่า มีแรงงานประมงทะเล 128,669 คน เป็นแรงงานไทยที่ได้รับ Seaman Book 57,781 คน และแรงงานต่างด้าวที่ได้รับ Seabook 70,888 คน ส่วนแรงงานต่างด้าวในกิจการแปรรูปสัตว์น้ำ ณ เดือนธันวาคม 2560 จำนวน 222,274 คน

⁶ กำหนดให้ประเทศที่ส่งออกสินค้าประมงที่จับจากทะเลไปยังสหภาพยุโรป ต้องจัดทำระบบป้องกัน ยับยั้งและจัดการทำประมงแบบ IUU และต้องมีใบรับรองการจับสัตว์น้ำ (Catch Certificate) ประกอบการส่งออกสัตว์น้ำไปยังสหภาพยุโรปทุกครั้งเพื่อรับรองว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่ได้มาจากการทำประมงแบบ IUU โดยกฎระเบียบนี้เริ่มบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2553 เป็นต้นมา

การประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing: IUU Fishing) โดยให้ความเห็นว่าประเทศไทยควรต้องพัฒนาระบบควบคุมการทำประมงแบบ IUU ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นทั้งด้านกฎหมายและการดำเนินการมาตรการบังคับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ จากรายงานทั้งสองฉบับส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของไทยและยังส่งผลกระทบต่อการค้าด้านอุตสาหกรรมประมงของไทย

จากการหารือร่วมกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยกับกรรมการยุโรปด้านสิ่งแวดล้อม กิจการทะเลและประมงแห่งสหภาพยุโรป หรือ EU (มีนาคม 2561) ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม เพื่อชี้แจงถึงสถานการณ์การแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย หรือ IUU ที่ไทยได้รับใบเหลืองแจ้งเตือนจากสหภาพยุโรป และจากการหารือร่วมกันทำให้ EU รับทราบถึงพัฒนาการความมุ่งมั่นอย่างจริงจังของไทยในการแก้ไขปัญหา และเชื่อว่าความมุ่งมั่นต่อการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายของไทยกว้างขึ้นในอีกระดับ จะส่งผลดีต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

การแก้ปัญหาแรงงานประมงผิดกฎหมายที่เป็นรูปธรรม ได้แก่

- การบังคับใช้กฎหมายที่มีความเข้มงวดมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการป้องปรามการใช้แรงงานผิดกฎหมายอย่างเข้มข้น มีการดำเนินคดีกว่า 4,240 คดี โดยขยายผลเป็นการดำเนินคดี ค้ามนุษย์ 85 คดี
- การจัดระเบียบเรือประมงโดยการจดทะเบียนเรือประมงและออกใบอนุญาตทำการประมงเพื่อแก้ไขเรือประมงและเครื่องมือทำการประมงให้ถูกต้องตามกฎหมาย ดำเนินการโดยหน่วยเคลื่อนที่เบ็ดเสร็จในระดับอำเภอ รวม 112 หน่วย ครอบคลุมพื้นที่ 23 จังหวัดชายทะเล
- การลงทะเบียนนายจ้างประมงและการรวบรวมความต้องการแรงงานประมง การรับสมัครแรงงานไทยและการอนุมัตินำเข้าแรงงานต่างด้าว การคัดเลือกบริษัทจัดหางานที่ถูกกฎหมายกรณีนำเข้าแรงงานต่างด้าว และการดูแลแรงงานประมงก่อนลงเรือ

- การจัดทำระบบติดตามตำแหน่งเรือ (VMS) จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการควบคุมและติดตามตำแหน่งเรือประมง โดยใช้ระบบดาวเทียม
- การจัดทำระบบควบคุมการแจ้งเข้า-ออกเรือประมง (PIPO) กำหนดให้เรือทุกลำต้องเข้ารับการตรวจระหว่างที่ออกและกลับสู่ท่าเทียบเรือ และกำหนดขั้นตอนปฏิบัติเพื่อการตรวจเรือประมงระหว่างอยู่ในทะเล รวมทั้งระบบติดตามตรวจสอบเรือและการจำกัดเวลาออกเรือแต่ละครั้งไม่เกิน 30 วัน ทำให้เกิดการปรับปรุงที่สำคัญต่อแรงงานประมง
- การจัดตั้งศูนย์ประสานแรงงานประมง รวบรวมเอกสารทะเบียนและใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวที่ทำงานในเรือประมง ดำเนินการร่วมกับเจ้าของเรือให้มั่นใจว่าไม่มีการจ้างแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีเอกสาร ติดตามและตรวจสอบสภาพการทำงานของเรือประมง จัดฝึกอบรมเรื่องการคุ้มครองแรงงานแก่นายจ้างและลูกจ้าง รับคำร้องเกี่ยวกับการค้ามนุษย์และประสานหน่วยงานอื่นเพื่อให้การช่วยเหลือ เยียวยา และให้การฟื้นฟูแก่เหยื่อค้ามนุษย์
- การจัดตั้งศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ประสานงานในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์และการประมงผิดกฎหมาย มีการจัดตั้งศูนย์ควบคุมการแจ้งเข้า-ออกเรือประมง 32 ศูนย์ และศูนย์ให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่เรือประมงแบบเบ็ดเสร็จในจังหวัดชายแดน 19 แห่ง ดำเนินการตรวจในอุตสาหกรรมประมงและอาหารทะเลที่ท่าเรือ ในทะเล และบนบก
- ภาครัฐให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ และแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม อาทิ ประกาศใช้กฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานประมงทะเล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2561 โดยสาระที่มีการปรับปรุงแก้ไข เช่น การกำหนดให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างในอัตรารายเดือนไม่น้อยกว่าเดือนละครั้ง กำหนดให้นายจ้างซึ่งทำการประมงนอกน่านน้ำไทยจัดให้มีอุปกรณ์ หรือระบบการสื่อสารรับส่งข้อความผ่านดาวเทียมเพื่อให้ลูกจ้างสามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ สามเษก หรือญาติ ได้ตลอดเวลาเร่งดำเนินการยกร่างกฎหมายเพื่อรองรับการให้สัตยาบันพิธีสารภายใต้อนุสัญญา ILO ฉบับที่ 29 ว่าด้วยแรงงานบังคับ และยกร่าง/ปรับปรุงกฎหมาย เพื่อรองรับการให้สัตยาบันอนุสัญญา ILO

ฉบับที่ 188 ว่าด้วยการทำงานในภาคประมง นำเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) การปรับปรุงกฎหมายเพื่อรองรับการให้สัตยาบันอนุสัญญา ILO ฉบับที่ 98 ว่าด้วยสิทธิในการรวมตัวและการร่วมเจรจาต่อรอง เป็นต้น

- การจัดระเบียบแรงงานต่างด้าว อาทิ การนำเข้าแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านตาม MOU การจดทะเบียนแรงงาน

ต่างด้าว 3 สัญชาติในกิจการประมงทะเล/ในกิจการแปรรูปสัตว์น้ำ รวมทั้งการต่อใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าว

ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหาด้านแรงงานในกิจการประมงทะเลและแปรรูปสัตว์น้ำที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการผลักดันและขับเคลื่อนแบบบูรณาการเพื่อคุ้มครองแรงงานให้ได้รับความเป็นธรรม และแก้ปัญหการใช้แรงงานบังคับและการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน

⁷ World Health Organization, 2003